

Міністерство культури та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАДАННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ БІБЛІОТЕКАМИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Підсумки дослідження
Бюлетень соціологічної служби. Вип. 39

Київ – 2022

Міністерство культури та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАДАННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ БІБЛІОТЕКАМИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Підсумки дослідження
Бюлетень соціологічної служби. Вип. 39

УДК 027.625(477):001
Т 65

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Укладач Є.Ю. Лідерман.
Науковий редактор Л.П. Полікарпова.
Літературний редактор О.А. Кадькаленко

Трансформація надання культурних послуг бібліотеками України для дітей в умовах сучасних викликів : підсумки дослідж. : бюл. соціолог. служби. Вип. 39 / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Ю. Лідерман. — Київ : НБУ для дітей, 2022. — 20 с.

У даному випуску бюлетеню соціологічної служби наведені узагальнені результати соціологічного дослідження «Трансформація надання культурних послуг бібліотеками України для дітей в умовах сучасних викликів», проведеного Національною бібліотекою України для дітей у 2021 році.

© Національна бібліотека України для дітей

ВСТУП

На трансформаційні зміни в діяльності спеціалізованих бібліотек для дітей в останні роки помітний вплив мали декілька основних факторів: територіальні громади на законодавчому рівні отримали право самостійно обирати моделі функціонування бібліотек на своїх територіях; пандемія COVID-19 та встановлені у зв'язку з цим по всій країні карантинні обмеження, що призвели до припинення обслуговування користувачів у приміщеннях бібліотек.

У цих умовах притаманні функції спеціалізованих бібліотек для дітей (інформаційна, просвітницька, дозвіллева) набули не тільки особливо-го значення, а й втілилися у нових формах, продуктах діяльності та засобах їх реалізації. Змінилася вся функціональна діяльність дитячих бібліотек. Так, «інформаційна функція бібліотеки нині нерозривно пов'язана із цифровізацією бібліотечного простору, освітня (просвітня) – із наданням «цифрових» консультаційних послуг, дозвіллева (рекреаційна) втілюється в бібліотеках у різних формах масової та індивідуалізованої діяльності з метою створення умов для творчого розвитку особистості»¹. Ділові практики бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів-дітей переходять у дистанційний формат. Тож для визначення вектору змін діяльності дитячих бібліотек Національна бібліотека України для дітей у 2021 році провела соціологічне дослідження «Трансформація надання бібліотечних послуг бібліотеками України для дітей в умовах сучасних викликів». Співорганізаторами дослідження стали 21 обласна бібліотека для дітей, які створювали умови проведення моніторингу на місцях.

Дослідження проводилося згідно з попередньо розробленою програмою та методикою².

---

¹ Ільницький В. А. Інформаційно-творча діяльність бібліотек: актуальність сучасних практик. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2022. № 2. С. 27.

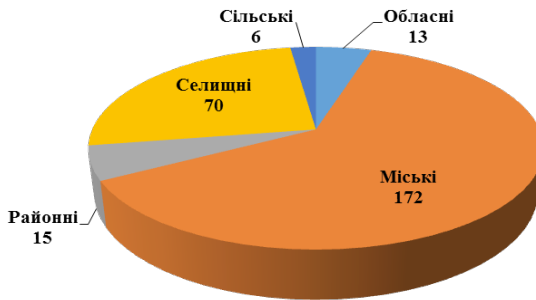
² Трансформація надання культурних послуг бібліотеками України для дітей в умовах сучасних викликів : програма та методика соціол. дослідж. / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Ю. Подкопна, О. Б. Петренко, Н. Й. Дзюба. Київ, 2021. 8 с.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОПИТУВАННЯ

Базами дослідження стали 275 спеціалізованих бібліотек для дітей: 172 міських, 70 селищних, 15 районних, 13 обласних та 6 сільських бібліотек для дітей (див. діаграму 1).

Діаграма 1

Спеціалізовані бібліотеки для дітей -
учасники дослідження

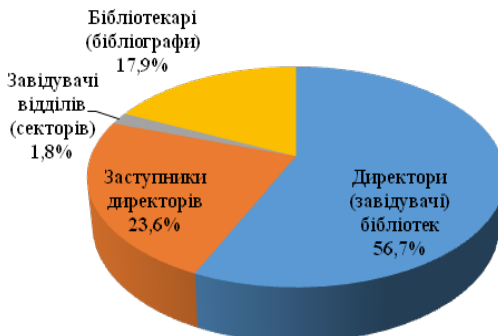

На запитання онлайн-анкети щодо розподілу за посадами відповіли 275 респондентів-бібліотекарів дитячих бібліотек, які на момент дослідження посідали наступні посади (див. діаграму 2):

- директорів, завідувачів бібліотек – 156 (56,7 %);
- заступників директорів – 65 (23,6 %);
- бібліотекарів, бібліографів – 49 (17,9 %);
- завідувачів відділів, секторів – 5 (1,8 %).

Діаграма 2

Розподіл респондентів за посадами

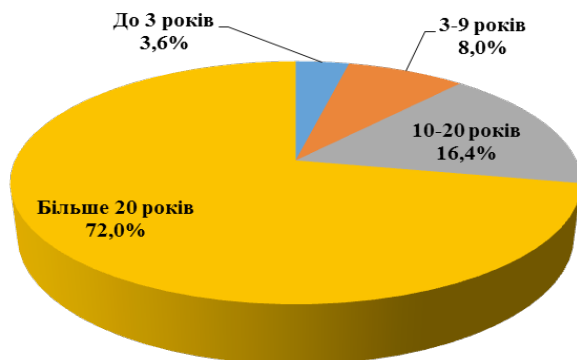

За стажем роботи учасники анкетування розподілилися наступним чином (див. діаграму 3):

- більше 20 років – 198 (72,0 %);
- 10-20 років – 45 (16,4 %);
- 3-9 років – 22 (8,0 %);
- до 3 років – 10 (3,6 %).

Діаграма 3

Розподіл респондентів за стажем роботи

ОЦІНКА КОМФОРТНОСТІ ОТРИМАННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ У БІБЛІОТЕКАХ ДЛЯ ДІТЕЙ

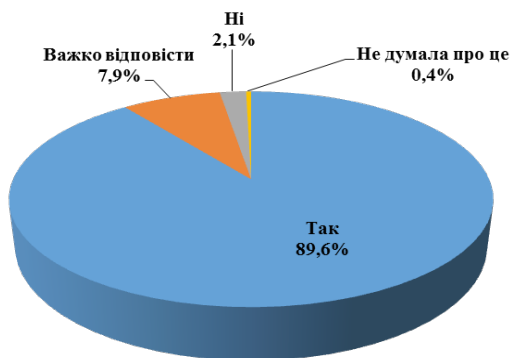
Під час дослідження були оцінені матеріально-ресурсні можливості цих бібліотек щодо надання якісних інноваційних бібліотечно-інформаційних та культурних послуг дитячому населенню громад, з урахуванням умов децентралізації та глобальної пандемії COVID-19 2020-2021 років.

Так 89,6 % респондентів на запитання «Чи можна вважати вашу бібліотеку комфортним місцем з отримання культурних послуг?» дали відповідь «так»; 66,5 % вказали, що якість надання культурних послуг у бібліотеці за останні два роки (2020-2021 рр.) значно покращилася; 27,0 % респондентів повідомили, що вона залишилася без змін; і тільки 2,5 % визнали погіршення умов бібліотечного обслуговування користувачів (див. діаграми 4, 5).

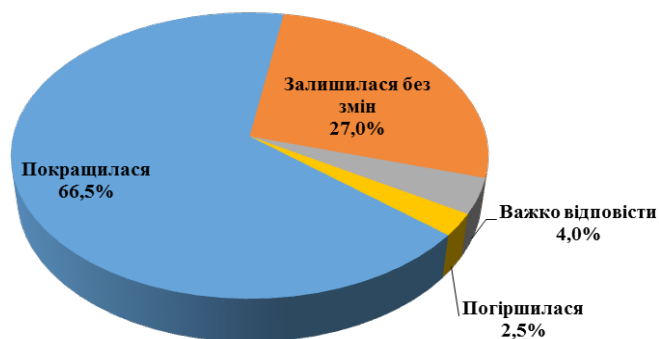
**Комфортність бібліотеки для дітей
як місця отримання культурних послуг**

Діаграма 4

**Зміни якості надання культурних послуг
спеціалізованими бібліотеками для дітей**

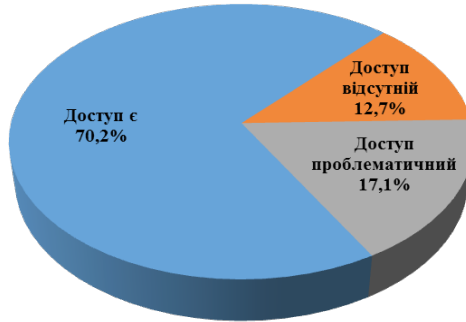
Діаграма 5

На запитання «Чи є доступ до культурних послуг для дітей з інвалідністю? (наявність пандусу)» 70,2 % бібліотек дали стверджувальну відповідь; «доступ проблемний» (у наявності кнопка виклику бібліотекаря, послуги «книгоношення», обслуговування користувачів здійснюється за місцем проживання за домовленістю з батьками) – у 17,1 %; «доступ відсутній» – у 12,7% закладів (див. діаграму 6).

Наявність доступу до культурних послуг дітям з інвалідністю

ВЕКТОР ЗМІН ІЗ НАДАННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ

Щоб бути корисними та затребуваними у своїх громадах бібліотеки для дітей активно змінюються та вдосконалюються. За даними дослідження 96,0 % спеціалізованих бібліотек для дітей значно розширили свій спектр послуг, і лише 4,0 % респондентів надають користувачам тільки традиційні бібліотечні послуги.

На виклик часу довготривалого локдауну, коли взагалі був відсутній фізичний доступ до бібліотеки, фахівці активно вивчали та впроваджували досвід інших бібліотек щодо послуг, які проводяться з користувачами наживо. На запитання «Які культурні послуги окрім традиційного бібліотечного обслуговування надає ваша бібліотека?» було отримано 1527 відповідей. Наприклад, виїзні заняття з арттерапії, майстер-класи для дітей, послугу «Бібліоняня», організація фото-, відео- і кінозйомок у приміщенні бібліотеки, безкоштовні курси з вивчення української мови для дітей та дорослих, онлайн-консультації та анонсування літературних творів по телефону під час локдауну, допомога у написанні сценаріїв заходів вчителям та учням. У бібліотеках можна вивчати уроки, спілкуватися з однолітками (включно онлайн з використанням відповідних комп'ютерних аудіо- та відеододатків), відзначити свято, малювати, читати вголос, ремонтувати книги, переглянути лялькову виставу або взяти в ній участь тощо.

Зміни зовнішніх факторів, що були спричинені довготривалим карантинном, спонукали бібліотечних фахівців до інновацій. Для задоволення інформаційно-культурних потреб своїх користувачів вони акти-

---

візували надання онлайн-послуг. Продовжували оновлювалися сайти та блоги, контент яких поширює відомості про роботу як книгозбірень в цілому, так і окремих відділів та напрямів діяльності (наприклад, блог відділу бібліотечного маркетингу «МетодиСтки Vbiblioteke» Центральної міської бібліотеки для дітей імені Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва). Користувачі змогли, не виходячи з дому та не наражаючи себе на небезпеку, отримувати відповіді на свої пошуково-інформаційні запити, бути присутніми на онлайн-зустрічах з популярними вітчизняними письменниками, поетами та ілюстраторами, а також на освітніх заходах, презентаціях, тренінгах, мистецьких виставках; прослуховувати поради психологів, юристів та фахівців інших напрямів діяльності; долучатися до читання літературних творів; взяти участь у майстер-класах тощо. Дитячі бібліотекарі залучали користувачів до міських, обласних, всеукраїнських конкурсів, акцій; організовували зустрічі з творчими людьми рідного краю та розміщали на своїх ресурсах виставки їхніх робіт. Бібліотечні фахівці навчали відвідувачів різного віку користуватися довідково-пошуковим апаратом, отримувати необхідні документи з фонду бібліотеки, користуватися електронними ресурсами, одержувати документи або їх копії через міжбібліотечний абонемент, допомагали у пошуку джерел отримання інформації. Бібліотеки надавали бібліографічні та науково-бібліографічні довідки в телефонному та мережевому режимах.

Під час довготривалого карантину зросла роль програм-месенджерів як зручних інструментів для віддаленої роботи, інформаційного обслуговування. З цим програмним забезпеченням користувачі отримали можливість здійснювати аудіо- та відеодзвінки рідним і друзям (наприклад, за допомогою Skype, Viber, Messenger), вони активно застосовували його для відеоконференцій та миттєвого обміну повідомленнями (Meet, Hangouts, Zoom тощо). Власні акаунти дитячих бібліотек у соціальних мережах (зокрема Facebook, Instagram) стали майданчиками як для інформування про онлайн-зустрічі, події та заходи, так і для комунікації з користувачами, спілкування з ними в дистанційному режимі.

З'ясувалося, що усі інноваційні форми надання послуг респонденти-бібліотекарі вважають обов'язковими та необхідними, такими, що повинні входити до складу обов'язкового базового набору культурних послуг. Вже минув той час, коли бібліотеки обмежували свої функції тільки зберіганням та видачею книжок і періодичних видань, ознайомленню читачів з книжковим фондом та новими надходженнями за допомогою наочних виставок та рекомендаційних списків. Це підтвердили 98,2 % респондентів, відповідаючи на запитання «Які послуги мали б

увійти до складу обов'язкового базового набору культурних послуг?» (не відповіли – 1,8 %).

Бібліотекарі-експерти вважають доречними для введення до складу базового набору культурних послуг наступні:

- доставка книг додому користувачам;
- послуги для дітей з вадами зору, слуху тощо;
- організація дозвілля та відпочинку дітей у бібліотеках та за їх межами (ізостудія, розмальовки, пазли, ляльковий театр, гуртки з рукоділля та декоративно-прикладного мистецтва, організація ігрових програм тощо);
- організація перегляду відеоконтенту у мультівідеосалоні, 3D-кінозалі;
- онлайн-зустрічі зі знаковими особами;
- надання професійної психологічної та правової допомоги на базі бібліотеки;
- консультування щодо питань медіаграмотності (цифрової, інформаційної тощо);
- ксеро- та фотокопування, сканування, друк документів, селфі-зона, майстерня 3D-друку;
- наявність зони для групової роботи (коворкінг), місця для індивідуальних занять, інтерактивного обладнання та стаціонарних проєкторів; комп'ютерного куточку з багатофункціональними можливостями.

В умовах глобальних змін у зовнішньо соціальному середовищі бібліотеки для дітей показали свою відкритість до них, готовність бути мобільними, мати інноваційні погляди та здатність мислити нестандартно. Знаходячись поза межами своїх бібліотек, фахівці створювали нові форми роботи, щоб максимально «конвертувати» традиційні та звичні користувачам бібліотечні послуги з офлайн- до онлайн-формату. Адже вони зрозуміли, що успішними та затребуваними стають ті бібліотеки, які вчасно трансформуються відповідно до інформаційно-культурних потреб користувачів, підкріплюючи їх інноваційними та технологічними рішеннями. Але 2,2 % відповідей респондентів сигналізують про відсутність технічного забезпечення в окремо взятих бібліотеках, що завадило їм у переході на дистанційне обслуговування своїх користувачів.

Майже все, що зараз пропонують бібліотечні фахівці своїм читачам, є модернізованими та адаптованими до нових вимог формами роботи, які вже проходять тестування у користувачів. Час покаже, які з них є більш дієвими для сприйняття дітьми нової літератури, як впливатимуть вони на бажання обрати для читання ту чи іншу книжку. Це підтверджується

відповідями 97,8 % респондентів на запитання: «Які нові форми роботи з користувачами з'явилися в бібліотеці у 2020-2021 рр.?», і тільки 2,2 % повідомили про відсутність появи у їхніх бібліотеках нових форм роботи з користувачами. Не усі респонденти підтримували думку про включення до спектру бібліотечних послуг нових додаткових: «Вони не потрібні, тому що поряд із бібліотекою розташовані дитячі заклади з надання різних культурних послуг». Бібліотекарі стали повертатися до форм роботи, які застосовувалися багато років тому, адаптуючи їх до нових реалій. Особливо виділяється «книгоношення»: бібліотекарі отримують замовлення на літературу від користувачів у телефонному режимі або в онлайн-форматі та розносять книжки по домівках або по школах. Таким чином обслуговують і дітей з інвалідністю.

Значно активізувалася робота бібліотекарів поза межами бібліотек. Фахівці працюють із різновіковими групами користувачів за допомогою нетрадиційних форм роботи: квести; флешмоби; майстер-класи для дітей, у тому числі і для осіб з особливими потребами (Нікопольська центральна міська бібліотека для дітей КЗ «Нікопольська МЦБС» Дніпропетровської обл.); екскурсійні мандрівки різними частинами міста; сезонні (наприклад, літні літературно-ігрові програми і конкурси та книжкові акції); вуличне експрес-опитування; костюмовані зовнішні рекламні акції; відвідування заходів у міських закладах культури; використання ростових ляльок у роботі з дітьми; різноманітні заходи на дитячих майданчиках міста та багато інших.

Оперативно адаптуючись до змін, бібліотечний простір заповнюють форми роботи, які допомагають користувачам-дітям «влитися» до книжкового простору, враховуючи реалії часу: родинні творчі конкурси; Тік-Ток з користувачами; заходи з використанням медіаресурсів; настільні ігри та квести; ляльковий пальчиковий театр; створення анімацій у техніці стоп-моушен; читацькі марафони; голосні читання в бібліотеці; міні-проект «Бібліотека рівних можливостей» з інклюзивним класом, артпаті «Тікай від спеки до бібліотеки» (Василівська міська бібліотека-філія для дітей КЗ «Василівська публічна бібліотека» Василівської міської ради Запорізької обл.); бібліотечні вечірки; «Школа юної леді»; ігрові програми в бібліотеці з казковими героями книжок; лялькові вистави тощо.

Розширюючи асортимент форм роботи, бібліотеки запропонували низку незвичних послуг: дітям з вадами слуху – допомогу сурдоперекладача та надання послуг у навчанні основ комп'ютерної грамотності (КЗ «Міська бібліотека для дітей» Вільногірської міської ради Дніпропетровської обл.); користувачам з вадами зору пропонують послугу «Аудіокнига у бібліотеці» (Центральна міська бібліотека для дітей м. Ромни

Сумської обл.); «Приймальня Святого Миколая», «День народження у бібліотеці», «Свято на замовлення», надання е-послуг городянам, «Бібліотечний репетитор» та інші. Розширилася послуга «Бібліоняня» – додалися пісочна анімація, вивчення букв та цифр на магнітній стіні, малювання крейдою. Також продовжуються творчі конкурси, розраховані на участь усієї родини.

Форми роботи, що виникли у відповідь на зміни зовнішніх умов, респонденти-бібліотекарі рекомендували розвивати, пристосовувати до соціальних та економічних змін. Існує також потреба у «перебудові» структури бібліотеки для взаємодії з інформаційно-цифровим середовищем. На жаль, 2,0 % відповідей респондентів свідчать про те, що є бібліотекарі, які не бачать сенсу в розвитку та розширенні спектру форм роботи і використовують тільки напрацьовані раніше матеріали.

Виявилось, що в інноваційній діяльності бібліотек для дітей особливий акцент робився на створення власного електронного продукту. На це вказали відповіді 61,8 % респондентів на запитання «Які нові електронні ресурси створені у бібліотеці за 2020-2021 р.р.?».

Так, створювалися:

- сторінки та групи у соціальних мережах (сторінка в соцмережі Facebook «Вугледарська міська бібліотека для дітей», група в Facebook «Бібліотека для дітей Вугледарської ОТГ», Вугледарська міська ВЦА Вугледарська міська бібліотека для дітей, Донецька обл.);

- онлайн-послуги та сервіси («Запитай бібліотекаря», Центральна дитяча бібліотека ЦБС Управління культури та молоді Мелітопольської міської ради Запорізької обл.; «Історико-літературний GPS-навігатор по Полтавщині», Полтавська обласна бібліотека для дітей ім. Панаса Мирного, Полтавська обл.; бібліопутівник «Як вибрати цікаву книгу», Дитяча бібліотека КЗК «Жовтоводська ЦБС» Дніпропетровська обл.);

- електронні бібліотеки (електронна бібліотека краєзнавчих творів, онлайн-фонд програмових творів, повнотекстова база даних «Літературний Краматорськ», Дитяча центральна бібліотека ім. О.С. Пушкіна, м. Краматорськ, Донецька обл.);

- інтерактивні ресурси – квести, вікторини («Бібліоквест» http://kinderlibrary.blogspot.com/2021/01/blog-post_11.html, Добропільська міська дитяча бібліотека-філія, Донецька обл.; онлайн-гра «Розшифруй прислів'я», Юр'ївська бібліотека для дітей КЗ «Юр'ївська ЦБС», Дніпропетровська обл.; літературна вікторина «Василь Стефаник: скарби життєвого шляху», Центральна міська бібліотека для дітей ім. В. Стефаника Стрийської міської ЦБС, Львівська обл.; VR-тур бібліотекою з відкритим доступом через Google Maps, КЗ «Херсонська об-

---

ласна бібліотека для дітей ім. Дніпрової Чайки» Херсонської обласної ради, Херсонська обл.);

- віртуальні книжкові виставки (віртуальна виставка «Художні обрії Валентина Чемериса», Дитяча бібліотека КЗК «Жовтоводська ЦБС», Дніпропетровська обл.);

- онлайн-презентації («Копичинецька міська бібліотека для дітей. Ювілей-80», Копичинецька міська бібліотека для дітей КЗ «Публічна бібліотека Копичинецької міської ради», Тернопільська обл.);

- вебліографічні видання;

- відеоресурси (відеоролики тематичні та рекламні: відеокліп «Ніч творилась, діялась, була», Дитяча бібліотека КЗК «Жовтоводська ЦБС», Дніпропетровська обл.; «Дорослі читають дітям», Бібліотека-філія № 9 для дітей ім. О.Я. Огульчанського Бердянської міської ЦБС Бердянської міської ради, Запорізька обл.; відеорепортаж «Любов до України вустами наших дітей», Петрівська бібліотека для дітей Петрівської селищної ради Олександрійського району, Кіровоградська обл.; відеоролик до Дня Перемоги над нацизмом у Другій Світовій війні, Братська бібліотека-філія для дітей, Миколаївська обл.; «235 років від дня народження Вільгельма Грімма» – буктрейлер за серією книг «Звіродухи», КЗК «Кременчуцька міська централізована бібліотечна система для дітей», Полтавська обл.);

- аудіоресурси (бібліотека дитячих творів у аудіоформаті «Медіа-полічка», Дитяча центральна бібліотека ім. О.С.Пушкіна, м. Краматорськ, Донецька обл.).

- медіауроки;

- тематичні онлайн-уроки («Відеошкола малювання», Центральна дитяча бібліотека ЦБС управління культури та молоді Мелітопольської міської ради, Запорізька обл.; «Працюємо, творимо, вчимося...» – онлайн-навчання бібліотечних працівників, Копичинецька міська бібліотека для дітей КЗ «Публічна бібліотека Копичинецької міської ради», Тернопільська обл.);

- віртуальні екскурсії.

На жаль, 38,2 % респондентів повідомили, що жодних нових ресурсів у їх бібліотеках не було створено. Очевидні причини – відсутність підключення до мережі «Інтернет», відповідного програмного, технічного забезпечення та необхідних навичок і умінь у користуванні ними. Це підтверджується відповідями бібліотекарів-експертів. З неочевидних та цілком вірогідних причин, при наявності інтернету та комп'ютеру, має місце технічна безграмотність, необізнаність про безкоштовні онлайн-ресурси та програми, за допомогою яких можливо вироблення

нових бібліотечних медіапродуктів для різних груп користувачів. До цих причин відносяться ще елементарне небажання та низький рівень вмотивованості окремих співробітників бібліотек розвиватися, прикладаючи розумові зусилля для вивчення нових тенденцій і розробок у професійній сфері, програмно-технічних сервісів та ресурсів, що допомагають розширити діапазон та наповненість форм роботи з користувачами.

У відповідях на запитання «Які онлайн-сервіси, платформи та програми було використано для створення нових інтернет-ресурсів?» респонденти охоче ділилися інформацією. Так, у їхній роботі використовувалися:

- онлайн-сервіси для створення інтерактивного контенту: <https://blogspot.com>, <https://genial.ly/>, створення інтерактивних плакатів – <https://twiddla.com>; (Інтерактивний плакат http://biblioznauka.blogspot.com/2020/06/blog-post_49.html, Центральна дитяча бібліотека Централізованої бібліотечної системи управління культури та молоді Мелітопольської міської ради, Запорізька область; <https://library-tomashpil.blogspot.com>, Бібліотека для дітей-філія КЗ «Публічна бібліотека Томашпільської селищної ради»); Canva – онлайн-платформа графічного дизайну, яка дозволяє користувачам створювати графіку, презентації, афіші та інший візуальний контент (наприклад, афіші та візитівки, Вінницька обл.); ресурс для створення інфографіки – <http://www.thinglink.com/>; генератор QR-кодів – <http://qrcodes.com.ua/>; Jigsaw Planet – безкоштовний онлайн-сервіс зі створення пазлів <https://www.puzzleplanet.com.my/> (Бібліотека-філія №8 для дітей Світловодської ЦБС); сервіси для опитувань і тестувань Mentimeter, Vevox, Kahoot, AnswerGarden;

- сервіс для підтримки процесів навчання та розробки інтерактивних вправ та завдань, ігор і вікторин: LearningApps.Org, ресурс для створення ребусів – rebus1.com/ua; Wordwall.net – сервіс для створення власних навчальних ресурсів (вікторини, вправи на співставлення, ігри зі словами тощо);

- програми та сервіси для опрацювання фото-, аудіо- та відеоконтента: Google Фото – Google-сервіс для зберігання та роботи з фото – <https://www.google.com/intl/ru/photos/about/>; Кіностудія Windows Live («10 причин любити рідне місто»: Відеокрос, <http://biblioznauka.blogspot.com/2020/09/10.html>, Бібліотека-філія для дітей №19 ЦБС м. Кропивницького). Icescream Video Editor, Windows Movie Maker, Movavi Video Editor-Plus, Wondershare Filmora, Crello – застосунки, за допомогою яких можна створювати та редагувати відеоролики (відео до Дня пам'яті жертв Голодоморів, <https://youtu.be/l2hgTNAu6io>, Волинська ОБД); <https://zvukogram.com/>, <http://muz.com.net/> – онлайн-сервіси для роботи зі звуком; Adobe Audition – професійний аудіоредактор для обробки

аудіо- та відеопродукції; CapCut – простий сервіс для редагування відео (застосунок для Android); InShot – редактор фото та відео для Instagram, Whatsapp, ТікТок, Youtube (https://youtu.be/4Vy__djr9Sg, Волинська ОБД); Stop Motion Studio Pro – потужний додаток з простим і зрозумілим інтерфейсом, який дозволяє створювати відео, мультфільми та іншу покадрову анімацію професійної якості на мобільному пристрої (Віртуальна виставка енциклопедій «Книги читаємо – розумне черпаємо»: <https://www.facebook.com/929429543772611/videos/815388022586013>, <https://youtu.be/zliWGtv9Rng>, Дитяча бібліотека КЗК «Жовтоводська ЦБС», Дніпропетровська обл.); Movavi Video Suite – пакет програм для роботи з відео та іншими медіафайлами (Бібліопутівник «Як вибрати цікаву книгу 2020»: <https://www.facebook.com/929429543772611/videos/222031769285156>, <https://youtu.be/eiikWAedgRw>, Дитяча бібліотека КЗК «Жовтоводська ЦБС», Дніпропетровська обл.); Movavi Screen Recorder Studio – програма для запису відео з екрану монітора (віртуальна виставка «Художні обрії Валентина Чемериса»: https://youtu.be/fn5Tx7F_goM, Жовтоводська ЦБС, Дніпропетровська обл.); SaveFrom.net – <https://uk.savefrom.net/> – найстаріший і найвідоміший завантажувач онлайн-відео; Online Audio Cutter – онлайн-аудіосервіс для роботи з аудіофайлами – <https://mp3cut.net/>; VEGAS Pro 13 – пакет професійних програм для запису водночас на кількох доріжках, редагування та монтажу відео- та аудіопотоків (онлайн-презентація «Доля любить сміливих» <https://www.facebook.com/bibliotekamalvina/videos/2417552101886889/>, Центральна дитяча бібліотека Централізованої бібліотечної системи управління культури та молоді Мелітопольської міської ради, Запорізька обл.); Proshow Producer – програма для автоматичного створення відео з різноманітними ефектами <https://photodex-proshow.ru.uptodown.com/windows> (Бібліотека-філія №8 для дітей Світловодської ЦБС);

- онлайн-сервіси для створення віртуальних презентацій для розміщення на вебсторінках інтернет-ресурсів: Speaker Deck; Prezi – онлайн-сервіс для створення презентацій; Microsoft PowerPoint – це застосунок для створення та відтворення презентацій, що є частиною Microsoft Office; Google Slides – сервіс, що дає можливість створювати електронні презентації;

- графічні редактори: Paint – простий растровий графічний редактор компанії Microsoft; Paint 3D – Paint для тривимірного моделювання та друку;

- інтернет-сервіси для створення макетів електронних книг: <https://www.insofta.com/>, <http://funny.pho.to>, <http://photofunia.com>; онлайн-ресурс Е-книга – набір сервісів для створення інтерактивних та елек-

---

тронних книг – <https://sites.google.com/site/vseproeknigutaepidrucnik/servisi>;

- сервіси для опитування, анкетування, збору даних – Google Forms – це онлайн-інструмент, що дозволяє створювати форми для збору даних, онлайн-тестування та голосування (онлайн-опитування «Чи є майбутнє у книжок?» https://biblioznayka.blogspot.com/2020/08/blog-post_12.html, Бібліотека-філія для дітей №19 МЦБС м. Кропивницького, Кіровоградська обл.);

- онлайн-сервіси для дистанційної роботи: Google Meet, Skype, Zoom;

- онлайн-конвертер різного типу файлів Convertio — <https://convertio.co/>.

Бібліотекарі виявили неабияку зацікавленість та винахідливість, адаптуючи бібліотечні послуги та форми роботи до нових умов існування в онлайн-середовищі, де мимоволі «опинилося» українське суспільство під час довготривалого карантину.

Безумовно ми розуміли, що перехід та адаптація до абсолютно нового виміру бібліотечної роботи не могли бути «гладкими». І перед респондентами постало запитання «З якими складностями та перешкодами у використанні нових онлайн-сервісів, платформ та програм зіткнулися працівники бібліотеки під час створення нових інтернет-ресурсів?».

Серед основних «каменів спотикання», які не дозволили дитячим бібліотекам зробити більш різноплановими свої послуги та ще й почати переводити їх в онлайн площину, є відсутність базових технічних засобів – відповідного комп'ютерного та мультимедійного обладнання, програмного забезпечення та підключення до інтернету. Потребує значного підвищення рівень самоосвіти бібліотекарів, поінформованість про відкриті та безоплатні онлайн-сервіси і ресурси для створення медіаконтенту. Окрема затребуваність фахівців – сервіси українською мовою. Та попри усі перешкоди, бібліотечні співробітники знаходять можливість для створення нових продуктів. Наприклад, у Ватутинській міській бібліотеці для дітей Черкаської обл. немає комп'ютера, але у своїй роботі працівники використовують власні смартфони.

Інформацію про відсутність можливості створювати будь-які онлайн- чи офлайн-ресурси на місцях за причини повної відсутності технічної можливості містили тільки 10 % відповідей. Це означає, що у разі необхідності створення робочого контенту працівники бібліотек для дітей виявляли максимум зацікавленості та демонстрували чудеса винахідливості у вирішенні задачі, паралельно підвищуючи рівень власної самоосвіти та кваліфікації.

Щоб робота дитячих бібліотекарів зі створення нових дистанційних послуг користувачам та форм роботи не перетворювалася на нелегкий шлях із подолання перешкод, їм потрібна допомога у вигляді доступного онлайн-інструментарію для створення ресурсів (відео-, аудіо-, інтерактивних, презентацій), відкритий безкоштовний доступ до повного функціоналу створення інтернет-ресурсів тощо. Цю думку підтверджують відповіді на запитання анкети бібліотекаря-експерта «Які ще онлайн-ресурси потрібні бібліотеці в умовах запровадження локдауну із запобігання розповсюдженню COVID-19 та дистанційного надання послуг користувачам?». Для результативної творчої роботи потрібні ресурси різної тематики та спрямування:

1. Ресурси.

За формою:

- повнотекстові бази даних;
- віртуальні виставки;
- інтерактивні презентації;
- відеомайстер-класи;
- огляди книжкових новинок;
- ігрові освітні онлайн-ресурси.

За змістом:

- краєзнавство;
- популяризація здорового способу життя;
- екологічне виховання, COVID-19;
- огляди творів сучасних авторів;
- мандри, туризм;
- вивчення іноземних мов;
- україномовні ресурси про видатних особливостей у світі літератури та мистецтва;
- розважально-пізнавальна тематика;
- власна безпека та булінг;
- вивчення та вдосконалення знань щодо інформативних технологій.

2. Сервіси:

- впровадження та використання в роботі бібліотеки електронного каталогу – Online Public Access Catalogue (OPAC);
- віртуальна довідка з широкого кола питань;
- індивідуальне інформування;
- цікавить відкритий та безкоштовний доступ до книжкових новинок, кінофільмів, періодики.

3. Матеріально-технічна база:

- технічне забезпечення;

- охоплення мережею «Інтернет» сільських бібліотек та покращення їхньої матеріально-технічної бази з метою надання сучасних інформаційних послуг.

4. Програмне забезпечення:

- ресурси для онлайн-монтажу відео- та аудіоматеріалів та для онлайн-спілкування;
- ресурси з електронними книгами;
- безкоштовні ресурси для розробки та розміщення онлайн-вікторин, ігор та іншого інерактивного продукту;
- наявність повноверсійного програмного забезпечення, наприклад: ThingLink (створення інтерактивних плакатів www.thinglink.com), QRCode Monkey (генератор QR-кодів), Canva (сервіс для графічного дизайну), Prezi (сервіс для створення онлайн-презентацій), Gfto (генератор тексту), Kizoa (відеоредактор), Sony Vegas Pro, 3ds Max (професійне програмне забезпечення для 3D-моделювання, анімації і візуалізації при створенні ігор та проектуванні), Adobe Photoshop (багатофункціональний графічний редактор) та багато інших;
- онлайн-редактор відео з простим керуванням для навчання дітей;
- сервіси, які допоможуть організувати дистанційне навчання;
- безкоштовне створення та обслуговування сайту і блогу бібліотеки;
- програми для автоматизації бібліотечних процесів, зокрема з процесів формування електронного каталогу та підтримки організації книговидачі;
- фінансове та кадрове забезпечення.

5. Надання допомоги у використанні пошукових систем в Internet.

6. Фінансове та кадрове забезпечення.

Необхідність відповісти на цю частину запитання («Які ще онлайн-ресурси потрібні бібліотеці в умовах запровадження локдауну із запобігання розповсюдженню COVID-19 та дистанційного надання послуг користувачам?») викликала складнощі у респондентів – взагалі не відповіли на нього 67,0 % відсотків опитаних. 17,0 % – чітко розписали, яких саме ресурсів, сервісів, програм їм не вистачає; 10,2 % – написали, що їм важко визначитися та відповісти на це запитання (тобто вони не орієнтуються у програмно-технічному середовищі з об'єктивних або суб'єктивних причин або взагалі не мають мотивації для розвитку в цьому напрямку); і тільки 5,8 % респондентів відповіли, що цілком забезпечені доступом до необхідних безкоштовних інтернет-ресурсів.

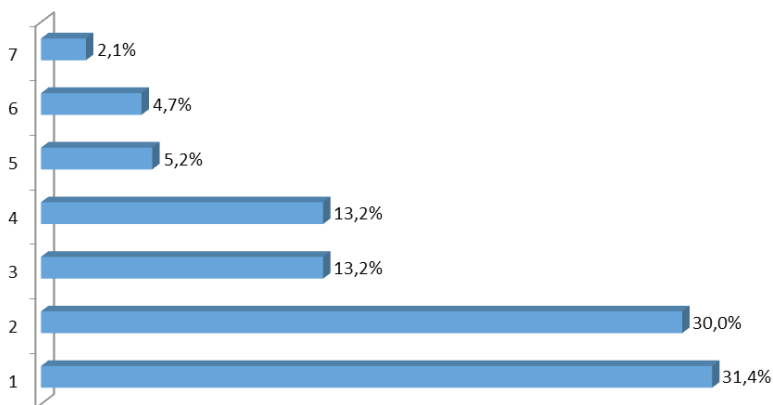
Виникнення нових послуг та форм роботи у сфері бібліотечної справи неодмінно потребує перегляду норм часу на основні процеси біблі-

отечної роботи. Тому запитання «На які процеси роботи, на Вашу думку, необхідно впровадити нормування?» було внесено до опитування бібліотекарів-експертів. Аналіз результатів відповідей виявив основні процеси та напрями роботи, що потребують нормування (див. діаграму 7):

1. створення нових інтернет-ресурсів – 31,4 %;
2. робота у соцмережах – 30,0 %;
3. нормування бібліотечних процесів не потрібно взагалі – 13,2 %;
4. потрібно оновити норми часу – 13,2 %;
5. існуючі норми часу відповідають потребам – 5,2 %;
6. підвищення індивідуальної кваліфікації – 4,7 %;
7. технічні роботи – 2,1 %.

Діаграма 7

Напрями нормування

ВИСНОВКИ

Дослідженням встановлено, що більшість спеціалізованих бібліотек для дітей мають комфортні умови для надання культурних послуг користувачам-дітям (89,6 %). У 70,2 % бібліотек організований доступ до культурних послуг для дітей з інвалідністю.

Форми надання культурних послуг дитячому населенню активно модифікуються та вдосконалюються у відповідь на зміни зовнішніх життєвих обставин. Довготривалий локдаун став каталізатором, який спонукав бібліотечних фахівців до впровадження інновацій та введення їх до своєї щоденної роботи з користувачами. Для задоволення їхніх інформаційно-культурних потреб значно активізувалися онлайн-послуги та послуги за межами бібліотек. Формуються інформаційні сайти та блоги. Активніше застосовується програмне забезпечення для відеоконференцій та миттєвого обміну повідомленнями (Meet, Hangouts, Messenger, Zoom, Viber, Skype тощо).

В інноваційній діяльності бібліотек для дітей особливий акцент робиться на створенні власного електронного продукту – на це вказали відповіді 61,8% респондентів. Працівники, які володіють широким спектром професійних навичок, легко орієнтуються в цифровому інформаційному просторі, не мають проблем з успішним створенням власних е-продуктів.

Інноваційні послуги, які наразі надаються, є необхідними і мають обов'язково входити до складу базового набору культурних послуг. Потребують змін «Типові норми часу на основні процеси бібліотечної роботи», затверджені наказом Міністерства культури і туризму України 29.12.2008 р. №1631/0/16-08.

У 10 % бібліотек відсутні можливості створювати будь-які онлайн-чи офлайн-ресурси із причини повної відсутності технічних засобів (відповідного комп'ютерного та мультимедійного обладнання, програмного забезпечення та підключення до мережі «Інтернет»).

Для роботи зі створення нових дистанційних послуг та форм роботи з користувачами потрібний відкритий доступ до повного функціоналу необхідних інтернет-ресурсів. Виникла особлива затребуваність на сервіси українською мовою. Потребує значного підвищення рівень самоосвіти бібліотекарів, поінформованість про відкриті та безкоштовні онлайн-сервіси та ресурси для створення медіаконтенту.

Дослідження показало, що наразі успішними будуть установи, які вчасно адаптуються до нових законів, умов функціонування, оперативно трансформуючись у бік інновацій і технологій. Бібліотеки, які не усвідомлюють необхідності трансформації сьогодні, можуть стати історією вже завтра. Ми повинні змінюватися зараз, аби майбутнє бібліотек для дітей було ефективним та результативним.

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАДАННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ
БІБЛІОТЕКАМИ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ
В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Підсумки дослідження
Бюлетень соціологічної служби. Вип. 39

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Укладач Є.Ю. Лідерман.
Науковий редактор Л.П. Полікарпова.
Літературний редактор О.А. Кадькаленко
Комп'ютерна верстка Н.В. Ярчак.
Підписано до друку 24.02.2023 р.
Зам. № 31. Наклад 25 прим.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Я. Корчака, 60, м. Київ, 03190
Тел./факс: 400-65-87, тел.: 400-39-96, 400-41-44
www.chl.kiev.ua
library@chl.kiev.ua

